

I. ZEMLJAK, zgrada MUP-a
na Savskoj cesti u Zagrebu

Podravskim motivima Krste Hegedušića, Zagreb 1933. — *D. Tiljak*, Izložba grupe »Zemlja«, Književnik, 1933, 1. — *K. Hegedušić*, Likovna grupiranja u Hrvatskoj, Ars 37, 1937, 1. — *V. Potočnjak*, Arhitektura u Hrvatskoj, Građevinski vjesnik, 1939, 4–5. — *G. Gamulin*, Zapis iz 1949, Republika, 1949, 10–11. — *A. Mutnjaković*, Arhitekti u »Zemlji«, ČIP, 1959, 9. — *M. Mestrovic*, Socijalne tendencije, u katalogu: 60 godina slikarstva u Hrvatskoj, Zagreb 1961. — *V. Maleković*, Hrvatska, u katalogu: Angažirana umetnost u Jugoslaviji 1919–1969, Slovenj Gradec 1969. — *J. Depolo*, Zemlja 1929–1935, u katalogu: Nadrealizam—Socijalna umetnost, Beograd 1969. — *B. Gagro*, »Zemlja« naspram europske umjetnosti između dva rata, ŽU, 1970, 11–12. — *B. Gagro*, *I. Zidić*, *M. Šolman*, *Ž. Čorak* i *I. Reberski*, Kritička retrospektiva »Zemlje« (katalog), Zagreb 1971. — *J. Depolo*, 60. obljetnica grupe Zemlja, Zagreb 1989. — *I. Zidić*, Cigla u »Zemlji« 1929–1935 (katalog), Zagreb 1990. — *T. Premrl*, Hrvatska moderna arhitektura između dva rata, Zagreb 1990. — *I. Hergešić*, Likovne kronike, feljtoni, zapisi, Zagreb 1994. — *J. Vaništa*, Leo Junek. Pisma, Slikarski dnevnik, Bulletin HAZU, 1994, 1.

ZEMLJAK, Ivan, arhitekt (Zagreb, 15. III. 1893 — 1. I. 1963). Arhitekturu studira 1912–14. na Tehničkom fakultetu u Grazu, nastavlja 1916–20. u Pragu, gdje diplomira na Njemačkoj visokoj tehničkoj školi. Radi u Zagrebu kod V. Kovačića, potom od 1921. u Projektnome odjelu gradske uprave. God. 1930–39. šef je Odsjeka za novogradnje Gradskega građevnog ureda. U to vrijeme projektira i izvodi nekoliko škola i dječjih vrtića u Zagrebu: škole na Jordanovcu (1930), na Selskoj cesti (1930), u Jakićevoj ul. (s F. Bahovcem, 1933), na Koturaškoj c. (1935) i Obrtnu školu na Savskoj c. (danas zgrada MUP-a, na uglu Ul. grada Vukovara, 1940). U tim djelima ostvaruje novo prostorno shvaćanje arhitekture, u početku u duhu neoplasticizma (De Stijl), ali sa snažnim individualnim karakteristikama; nakon toga traži sintezu između tzv. internacionalnoga stila i elemenata naše regionalne arhitekture (obrada zidnoga platna opekama, vidljive drvene konstrukcije s trijemovima, kosa krovitka i pokrov crijepom itd.). Tako su izvedeni dječji vrtići na Laščinskoj c. (1935) i na Jordanovcu (1935), te škola i dječji vrtić u Zadarskoj ul. na Knežiji (1940) — sve u Zagrebu. U svojim školama Z. sam projektira i izvodi interijer te hortikulturno rješava okoliš svake građevine. Bitne su značajke njegove arhitekture čistoća oblika, bogatstvo prostornoga izraza te funkcionalna i jasna tlocrtna dispozicija koja omogućuje raspored masa snažna djelovanja. Zemljak je bio energičan zagovornik nove arhitekture školskih zgrada i u tome mu pripada pionirsko mjesto u našoj sredini. Osim školskih zgrada izveo je još u Zagrebu obiteljsku kuću u Gregorjančevoj ul. (1924) i stambenu zgradu u Masarykovoj ulici (1928), stube uz crkvu Sv. Marije na Dolcu (1932), Becićeve stube (1934), vilu Rebar (1939–46, izgorjela 1979), te vilu Weiss na Šestinskom vrhu (1942). Za obje vile izvodi i cjelokupan interijer.

Izradio je i nekoliko urbanističkih prijedloga, regulacija i studija za dijelove Zagreba, a sudjelovao je s C. Jegličem u uređenju Krešimirova trga (1938) i ulice Medveščak (1938), te planirao uređenje Mirogoja kao park-groblja (1937). Poslije II. svj. r. izveo je još samo jednu školu na Kozjaku (1948), te uređenje interijera Pongratzove palače u Visokoj ul. u Zagrebu (1948–56). Radio je projekt za školu na Sigečici (1933), plan regulacije Kaptola i Dolca (s F. Bahovcem, 1935), te projekt za stube

Glogovac (1941) u Zagrebu. Poslije 1945. projektira rješenje jugoist. ugla Gornjega grada i pet gornjogradskih trgova (1954), studiju regulacije Ilice od Frankopanske ul. do Slovenske (1957) i od Trga bana Jelačića do Frankopanske ul. (1958), te studiju zapadnoga dijela Vlaške ul. i Kaptola (1959). — Pisao je i objavljivao u stručnom i dnevnom tisku o urbanističkim problemima Zagreba, osobito starih dijelova grada i o zagrebačkim perivojima.

BIBL.: *Urbanizam u odnosu na naše gradove*, Savremena opština, 1930, 5–6; *In memoriam Adolfu Loosu*, ibid., 1933, 11; *Uz nove zagrebačke škole*, Arhitektura, 1933, 12; *Regulacija Kaptola u Zagrebu*, ibid., 1934, 2; *Dom likovnih umjetnika u Zagrebu*, Građevinski vjesnik, 1939, 2; *Zagrebački parkovi*, ČIP, 1954, 21; *Rasuti grad*, ibid., 1955, 35; *Zagrebački Donji grad*, ibid., 1958, 72; *Boja u urbanizmu*, ibid., 1958, 74; *Pet trgova na zagrebačkom Gornjem gradu*, ibid., 1958, 76; *Ulica Proleterskih brigada*, ibid., 1958, 80–81; *Prijedlozi za urbanističku obnovu Ilice*, ibid., 1959, 84; *Skrivena ljepota grada*, Telegram, 12. V. 1961; *Grička fontana*, ČIP, 1962, 108–109.

LIT.: *S. Planić*, Problemi suvremene arhitekture, Zagreb 1932. — *V. Potočnjak*, Arhitektura u Hrvatskoj 1888–1938, Građevinski vjesnik, 1939, 4–5. — *S. Planić*, Pedeset godina arhitekture u Hrvatskoj, Književnik, 1939, 2. — *T. Stahuljak*, Arhitektura u XX. stoljeću u Hrvatskoj, Naša domovina, II, Zagreb 1943. — *Z. Kolacio*, Ivan Zemljak in memoriam, Arhitektura, 1962, 5–6. — *A. V. Miličić*, Ivo Zemljak, ČIP, 1963, 120. — *I. Maroević*, Arhitektura Ive Zemljaka, ŽU, 1969, 9. — *Isti*, Život i djelo arhitekta Ivana Zemljaka, Iz starog i novog Zagreba, V, Zagreb 1974. — *Ž. Čorak*, U funkciji znaka, Zagreb 1981. — *A. Laslo*, Zagrebačka arhitektura 30-ih (vodič), Arhitektura, 1987, 200–203. — *T. Premrl*, Stube moderne, ŽU, 1988, 43–44. — *Isti*, Hrvatska moderna arhitektura između dva rata, Zagreb 1989. — *A. Laslo*, Ivan Zemljak u Zagrebu, ČIP, 1993, 1–6.

ZENIT, međunarodna revija za umjetnost i kulturu, pokrenuta u Zagrebu 1921. Urednik i izdavač bio je Lj. Micić. Z. je izlazio u Zagrebu (do 1923), a potom u Beogradu (do 1926). Ukupno su objavljena 43 broja. U početku pretežno u znaku ekspresionizma, Z. se zalaže za rušenje starih vrijednosti i uspostavljanje nove kulture. Suradnik revije postaje njem.-franc. pjesnik I. Goll, koji s Lj. Micićem i B. Tokinom potpisuje *Zenitistički manifest* 1921. Tijekom 1922. u reviji prevladavaju konstruktivističke ideje. Ostvaruje se suradnja s rus. konstruktivistima; br. 17–18 posvećen je isključivo novoj rus. umjetnosti a uredili su ga I. Erenburg i El Lissitzky. U »Zenitu« su surađivali W. Gropius, V. Hlebnjok i K. Maljevič, te revija uskoro postaje ravnopravna ostalim eur. avangardnim glasilima toga doba. U grafičkom oblikovanju revije Lj. Micić posebnu pozornost poklanja tipografiji, koja je svojim detaljima bliska rješenjima El Lissitzkoga i Moholy Nagya. U »Zenitu« surađuju umjetnici tadašnje Jugoslavije Vjera Biller, M. S. Petrov, J. Seissel (Jo Klek), A. Černigoi, E. Stepančić, J. Bijelić, V. Gecan. Izložba »Zenit i avangarda 20-ih godina« priredena je u Beogradu i Zagrebu 1983.

LIT.: *Z. Markuš*, Zenitizam — predlog za jednu izložbu (katalog), Novi Sad 1972. — *V. Golubović*, Časopis »Zenit«, Književnost, 1981, 7–8. — *Zenit i avangarda 20-ih godina* (katalog), Beograd 1983. — *D. Katunarić*, Povratak barbarogenija, Zagreb 1995. — *Ž. Kć.*

ZGRAF, izložba grafičkog dizajna, osnovana 1975. u Zagrebu u organizaciji ULUPUH-a. Održava se trijalno do 1991, a sedmi po redu održan je 1995. Od 1981. ima status međunarodne manifestacije i uključuje vizualne komunikacije (Međunarodna izložba grafičkog dizajna i

ZIDNO SLIKARSTVO, grobna freska s lokaliteta Štrbinci kraj Budrovaca, IV. st. Đakovo, Muzej Đakovštine

vizualnih komunikacija). Prikazuje sve vrste grafičkoga oblikovanja i vizualnih komunikacija u svjetskoj konkurenciji. Na 1. ZGRAF uključen je i natječaj za angažirani društveni plakat i plakat na temu borbe protiv raka, a šesti je obuhvatio izložbu »Počeci modernog grafičkog oblikovanja u Hrvatskoj«.

LIT.: N. Finet, ZGRAF 5. Triennale de la création graphique. Zagreb, Bat (Paris), 1988, 102. V. Fo.

ZIDARIĆ, Marija, kostimografinja (Čakovec, 18. XII. 1924). Završila Akademiju primijenjenih umjetnosti u Zagrebu 1955 (B. Hegedušić). Radila kao profesorica za oblikovanje tekstila u Varaždinu i Zagrebu. Od 1952. radi kostime i lutke za kazališta (J. Gotovac, *Đerdan*; F. Lehár, *Zemlja smiješka*; A. Kovačić, *U registraturi*; V. Stahuljak, *Crveni kišobrani*). Bavi

ZIDNO SLIKARSTVO, detalj freske s Kristovim likom u katedrali Sv. Stošije u Zadru

se slikarstvom i izradom skica za tapiserije te predložaka za tekstil. — Samostalno izlagala u Zagrebu, Varaždinu, Grožnjani i Čakovcu.

LIT.: E. Cvetkova, Marija Zidarić, Retrospektivna izložba 1954–1994 (katalog), Čakovec 1994–95. K. Ma.

ZIDIĆ, Igor, povjesničar umjetnosti i književnik (Split, 10. II. 1939). Diplomirao na Filozofskome fakultetu u Zagrebu 1964. Bio je tajnik Matice hrvatske (1966–68) i urednik njezinih listova i časopisa (»Život umjetnosti«, »Hrvatski tjednik«, »Kolo«). Od 1972. urednik izdanja Nakladnoga zavoda Matice hrvatske, od 1989. ravnatelj Moderne galerije u Zagrebu. Objavljuje studije s područja novije hrv. umjetnosti, monografije, predgovore u katalozima i grafičkim mapama te lik. kritike. Piše tekstove za kratkometražne filmove i televizijske emisije. Jedan je od autora izložbe Nova hrvatska umjetnost 1993. Bio je izbornik hrvatske selekcije za venecijanski Bijenale 1993. i 1995.

BIBL.: Eseji, Zagreb 1963; *Nadrealizam i hrvatsko slikarstvo*, Kolo, 1968, 1–2; *Hrvatska poslijeratna umjetnost*, ŽU, 1968, 6; *Apstrahiranje predmetnosti i oblici apstrakcije u hrvatskom slikarstvu 1951–1968*, ibid., 1968, 7–8; Emanuel Vidović (katalog), Zagreb 1971; *Slikarstvo, grafika, crtež*, u katalogu: Kritička retrospektiva »Zemlje«, Zagreb 1971; Ljubo Babić, Hrvatski tjednik, 16. IV. 1971; *Slikari čistog oka. Neke težnje u hrvatskom slikarstvu četvrtog desetljeća*, u katalogu: Četvrta decenija ..., Beograd 1971; *Tkalac na propuhu*, Zagreb 1972; *Nadrealizam i hrvatska likovna umjetnost* (katalog), Zagreb 1972; *Apstrakcija i figuracija* (katalog), Banja Luka 1975; *Antologija hrvatske fantastične proze i slikarstva*, Zagreb 1975 (s B. Donatom); *Erotika u novijem hrvatskom slikarstvu* (katalog), Zagreb 1977; Ljubo Ivančić — *slike, skulpture, crteži* (katalog), Zagreb 1979; Miljenko Stančić, Zagreb 1979; Ivo Režek (katalog), Zagreb 1980; Matko Trebotić, Schaan — Ljubljana 1981; Božidar Rašica — *slikarstvo i scenografija 1932–1982* (katalog), Zagreb 1983; Vjekoslav Parać (katalog), Zagreb 1984; Hrvoje Šercar, Zagreb 1984; Emanuel Vidović — *retrospektivna izložba* (katalog), Zagreb 1987; Cigla u »Zemlji« 1929–1935 (katalog), Zagreb 1990; Petar Dobrović — *retrospektivna izložba* (katalog), Zagreb 1990; Jerolim Miše (katalog), Zagreb 1990. — *Il paesaggio nella pittura moderna croata 1890–1990* (katalog), Milano 1991. — *Granica i obostrano*, Zagreb 1996. R.

ZIDNO SLIKARSTVO, slikarstvo vezano uz oblik stijena koje ga omeđuju i ovisno o koncepciji prostora u kojemu je ostvareno. Ono sadržava opće elemente slike, zatvorene u svoj estetski prostor, čije dimenzije nameću mjerilo zidnim slikama. One mogu biti razmjerno velike, pa u svojoj dekorativnoj, narativnoj ili memorijalnoj funkciji najčešće poprimaju monumentalni značaj. Zidne slike mogu uz odgovarajuću perspektivu naglasiti i obogatiti detalje plasticiteta i prostornih sastavnica građevine ili ih negirati u svojoj iluzionističkoj igri, a mogu naglasiti i dvodimenzionalnu plošnost.